

ВІДГУК

**офіційного опонента - доктора юридичних наук,
професора, завідуючої кафедри кримінального права, процесу
криміналістики
Київського університету інтелектуальної власності та права
Драган Олени Василівни на дисертаційну роботу Петера Германа
Геннадійовича
на тему «Кримінологічна модель космічної безпеки в умовах
глобалізаційних процесів»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі
знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

У сучасну епоху космічна діяльність зазнала суттєвої трансформації, досягнувши принципово нового рівня інтенсивності та масштабів. Активна участь не лише держав, а й приватного сектора в дослідженні та експлуатації космічного простору зумовила як значні технологічні здобутки, так і появу нових загроз, зокрема у сфері безпеки. Умови глобалізації сприяють поширенню космічних технологій, але водночас актуалізують ризики, пов'язані з протиправною діяльністю в цій сфері. Серед найбільш небезпечних явищ варто відзначити кібератаки на елементи космічної інфраструктури, несанкціоноване використання супутникових ресурсів, обіг технологій подвійного призначення та потенційне використання космосу з метою ведення бойових дій або вчинення терористичних актів.

З огляду на відсутність комплексної міжнародної кримінологічної системи оцінки таких загроз, зростає потреба у науковій розробці концептуальних підходів до формування механізмів реагування на виклики, що виникають у зв'язку з розвитком космічної діяльності. Разом з тим, існуючі моделі космічної безпеки здебільшого орієнтовані на технічні рішення або міжнародно-правове регулювання, при цьому кримінологічні аспекти залишаються недостатньо опрацьованими на як національному, так і на глобальному рівнях. Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Петера Г.Г. безперечно є актуальною.

У зв'язку з цим постає необхідність розроблення уніфікованої кримінологічної моделі, яка б охоплювала всі ключові елементи протидії криміногенним загрозам у космосі. Така модель повинна враховувати специфіку злочинної діяльності у позаземному просторі, включати превентивні механізми, а також забезпечувати ефективну взаємодію між суб'єктами національного та міжнародного правозастосування.

Запровадження кримінологічного підходу до аналізу ризиків у космічній сфері дозволить перейти до системного прогнозування загроз, створення превентивних стратегій, удосконалення механізмів правової відповідальності та посилення міжнародної взаємодії у сфері безпеки космосу. Окрім того, така ініціатива сприятиме гармонізації кримінально-правових підходів між державами, підвищенню загального рівня правової захищеності космічного простору та зміцненню засад міжнародної законності у сфері космічної діяльності.

Вивчення зазначеного напрямку є вкрай важливим для оновлення теоретико-методологічної бази кримінології з урахуванням нових глобальних загроз, транснаціонального характеру правопорушень та необхідності забезпечення сталого й передбачуваного розвитку космічного права як складової частини міжнародної правової системи.

Актуальність теми дослідження підтверджується й тим, що дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, зокрема в рамках науково-дослідної теми «Модернізація національного підходу до вирішення проблем правового захисту людини і суспільства у контексті сучасних глобальних викликів» (на 2022–2024 роки, реєстраційний номер №0122U00109), а також у межах теми «Розробка інноваційних стратегій сталого розвитку економічних систем з використанням технологій штучного інтелекту» (на 2025–2027 роки, реєстраційний номер №0125U001861).

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи та логічно розкривається переліком завдань. Елементи наукової новизни відповідають поставленим завданням за своїм змістом.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна.

Наукові результати, що отримані Петером Г.Г. та виносяться на захист, є у достатній мірі обґрунтованими та достовірними, що підтверджується використанням у якості теоретичної та методологічної основи дослідження фундаментальних аспектів базових і новітніх положень теорії кримінологічної науки, норм міжнародного права та ґрунтовним аналізом сучасних наукових джерел – як вітчизняних, так і зарубіжних – у сферах кримінології, міжнародно-правового регулювання та космічного права, інтернет-джерел, енциклопедичних видань, матеріалів наукових конференцій, результатів досліджень і спостережень автора.

Дисертаційну роботу побудовано логічно, висновки та рекомендації представлено послідовно. Наукові положення, основні результати і висновки, що містяться в дисертації, мають достатній ступінь достовірності і вірогідності. Теоретико-методологічною основою вирішення завдань дисертаційної роботи та забезпечення достовірності її наукових результатів послугували сукупність загальнонаукових методів та принципів наукового пізнання, а також системний і функціональний підходи. Обґрунтованість висновків та рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, у тому числі нормативно-правових актів, які стосуються діяльності держав, монографій, численних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, Інтернет-джерел. З урахуванням специфіки окремих галузей міжнародного права, зокрема міжнародного кримінального та міжнародного космічного права, а також з огляду на визначені об'єкт і предмет дослідження, у роботі застосовано традиційний методологічний інструментарій наукового аналізу. Використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання суспільно-правових явищ, а також загальнологічні прийоми – абстрагування, аналогію, аналіз, синтез, узагальнення тощо. Застосування вказаних методів забезпечило досягнення поставленої мети та належне вирішення дослідницьких завдань. Правомірність

основних висновків і практичних рекомендацій підтверджується апробацією результатів на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Дисертаційна робота характеризується чіткістю постановки мети і завдань, їх кореляцією з отриманими результатами, комплексним підходом до дослідження, послідовністю викладення матеріалу, чіткою аргументацією висновків та формулюванням авторських рекомендацій щодо системного дослідження космічної безпеки в умовах глобалізаційних процесів та вироблення практичних рекомендацій щодо формування кримінологічної моделі космічної безпеки. Структура дисертації є логічною та обґрунтованою, що забезпечило можливість дослідити теоретико-методологічні основи системного аналізу космічної безпеки в умовах глобалізаційних процесів та обґрунтувати основні напрямки вирішення ключових проблем.

Сформульована у дисертаційному дослідженні мета, а також конкретизовані відповідно до неї завдання відзначаються високим рівнем логічної узгодженості та методологічної обґрунтованості, що уможливило досягнення вагомих науково-теоретичних і прикладних результатів. Авторські підходи до розв'язання проблемних аспектів дослідження мають комплексний і послідовний характер, що засвідчує внутрішню логіку дослідницького процесу, узгодженість між поставленими завданнями та способами їх реалізації, а також дозволило повною мірою досягти окресленої мети наукової роботи.

Висновки та рекомендації дисертанта логічно обґрунтовані та коректно пояснені. Викладене вище свідчить на користь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладено у дисертаційній роботі Петра Г.Г. Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації мають необхідну практичну спрямованість.

Аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень і рекомендацій дозволяє зробити висновок про відповідність ступеня їх обґрунтованості встановленим вимогам.

Об'єкт, предмет, ціль дисертаційної роботи логічно пов'язані та повністю окреслюють напрямок дослідження. Матеріал роботи викладено послідовно, що

сприяє розумінню логіки дослідження. Висновки та рекомендації роботи достатньою мірою обґрунтовані, вони підтверджуються результатами апробації основних положень дисертації. Розглянуті в дисертації питання характеризуються логічною єдністю, системністю досліджень, науковою обґрунтованістю і структурованістю викладу матеріалу.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що робота є першим комплексним дослідженням, у якому використано новітні досягнення космічного, міжнародного, адміністративного права та кримінології, що дозволило по-новому вирішити завдання забезпечення міжнародної космічної безпеки. Актуальність наукового дослідження та наукова новизна є беззаперечною, практична цінність полягає у сформованих рекомендаціях щодо внесення змін до чинного законодавства у сфері забезпечення міжнародної космічної безпеки.

Вагомим внеском є авторське уявлення про космічну безпеку з позиції розробки кримінологічної моделі. Спираючись на це, під кримінологічною моделлю космічної безпеки автор розуміє її як складову міжнародної безпеки та сформував концепт «міжнародна космічна безпека», що охоплює низку самостійних категорій, які мають характерні риси та в сукупності утворюють якісно нову юридичну конструкцію. Практична цінність цього висновку полягає у можливості визначення складників моделі та її впровадження забезпечить ефективне функціонування механізмів запобігання та протидії правопорушенням у космічному просторі. Запровадження запропонованого підходу сприятиме зниженню рівня соціальної тривожності, зумовленої потенційними протиправними діями з боку космічних держав, що супроводжується зростанням психологічної напруги в суспільстві. Такий стан розглядається в науковій літературі як криміногенно значущий чинник, пов'язаний із суб'єктивним сприйняттям рівня безпеки. Відповідно, формування ефективної системи реагування на зазначені виклики відіграє важливу роль у стабілізації правового простору у сфері космічної діяльності та підвищенні загального рівня суспільної довіри до міжнародного правопорядку (с. 204-220).

Не викликає заперечень визначений в дисертаційному дослідженні підхід до здійснення ґрунтовного дослідження міжнародного космічного права з урахуванням його змістовних характеристик та специфічних ознак, що визначають його місце в системі сучасного міжнародного правопорядку. Виокремлено ключові виклики, пов'язані з недостатнім рівнем ефективності цього правового інституту в контексті забезпечення глобальної безпеки. У роботі піддано критиці підходи, які обмежують розвиток концептуальних основ міжнародної космічної безпеки лише сферою емпіричних досліджень, що не відповідає складності й міждисциплінарній природі даного феномену. Доведено, що наявні методологічні обмеження в межах існуючих теорій призводять до розрізненості фактичного матеріалу та до методологічної неузгодженості, що перешкоджає формуванню єдиної наукової картини. У цьому контексті обґрунтовано необхідність залучення кримінологічної методології як інструменту, що забезпечує цілісність підходу до дослідження та сприяє трансформації теоретичних висновків у практичні механізми їх реалізації (с. 88-99).

В рамках даного дослідження сформульовано підхід до визначення ролі міжнародних організацій як одного з провідних механізмів регулювання космічної діяльності, заснованого на концепції міжнародної кримінологічної безпеки у сфері освоєння та використання космічного простору. Обґрунтовано перспективність застосування організаційно-правових інструментів зазначених інституцій для створення гармонізованого міжнародного правового режиму, який би забезпечував ефективний нагляд за діяльністю у космосі та сприяв попередженню деліктів міжнародного характеру в даній галузі. Запропонована модель передбачає формування інтегрованої системи правового регулювання, спроможної охопити основні напрями діяльності суб'єктів космічного права з урахуванням геополітичного розмаїття інтересів держав та актуальних викликів, що супроводжують розвиток космічних технологій. Водночас акцентована увага на потребі використання міждисциплінарного дослідницького підходу для ідентифікації та нейтралізації потенційних загроз, що виникають у результаті космічної активності. У цьому зв'язку кримінологічна наука постає як

фундаментальна основа для аналізу причин і умов можливих правопорушень, а також для вивчення соціально-політичних та техногенних детермінант, які обумовлюють трансформацію безпекових викликів у космічному вимірі (с. 186-194).

Аналіз отриманих наукових результатів дозволяє зробити висновки, що вони відповідають поставленим завданням дослідження та вдосконалюють теоретико-методологічного підґрунтя щодо формування та розвитку міжнародної космічної безпеки. Зазначені наукові результати складають цілісне та завершене дослідження.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Дисертаційна робота Петера Г.Г. має високе теоретичне та практичне значення. Наукова цінність дослідження полягає у формуванні нового вирішення актуального наукового завдання, що реалізовано у розробці концептуальних положень, теоретико-методологічних основ та практичних підходів до формування кримінологічної моделі забезпечення космічної безпеки в умовах глобалізаційних процесів.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджується результатами впровадження в діяльність Національного центра аерокосмічної освіти молоді імені О.М. Макарова (акт № 80 від 14.03.2025 року) та у навчальний процес Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара при викладанні дисциплін «Кримінологія», «Кримінальний процес», «Кримінально-виконавче право», «Організація судових та правоохоронних органів» (довідка № 87-904-13 від 07.03.2025 року).

Результати дисертаційного дослідження Петера Г.Г. формують підґрунтя для подальших досліджень питань розширення кримінологічного підходу в системі міжнародної безпеки, удосконалення правових механізмів відповідальності за правопорушення у космічному просторі, інтеграції екологічних, інформаційних та технологічних ризиків у кримінологічну модель, а також розробки інституційних засад міжнародного співробітництва у сфері запобігання космічній злочинності.

Основні положення, висновки та практичні рекомендації дисертації доповідались на міжнародних та всеукраїнських конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (м. Одеса, 17 червня 2022 року); 3-й Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development» (Женева, Швейцарія, 26-28 липня 2022 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі» (м. Дніпро, 23 листопада 2023 року); 4-й Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Scientific Research and Innovation» (м. Дніпро, 3–4 квітня 2025 року). Представлені в дисертації результати відрізняються глибиною аналізу, коректністю формулювання пропозицій щодо практичного використання та науковою новизною.

Аналіз публікацій автора дозволяє дійти висновку про повноту викладення основних наукових положень дисертаційного дослідження у науковій літературі.

4. Стиль та мова викладення результатів дослідження

Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладення. Розділи та підрозділи дисертації представлено у логічному зв'язку та послідовності. Викладені результати достатньо повно, обґрунтовано та аргументовано. Зміст дисертації відповідає спеціальності 081 «Право».

5. Аналіз структури дисертації, публікації та повноти відображення результатів дослідження

Дисертація викладена з дотриманням вимог наукового стилю, оформлена у відповідності до вимог МОН України, характеризується цілісністю, смисловою завершеністю викладу матеріалу.

Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінок, з яких основного тексту – 217 сторінок. Робота містить список використаних джерел зі 132 найменувань на 17 сторінках. Матеріали дисертації містять 2 таблиці, 4 рисунки, які наведено на 7 сторінках.

Публікації дисертанта мають широку географію та у повній мірі відображають зміст дисертаційної роботи, їхній аналіз дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень дисертаційного дослідження у науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» відповідно до діючих вимог.

Кількість та обсяг публікацій, які відображають основний зміст дисертації Петера Г.Г. відповідають встановленим вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт. Основні положення, висновки і результати, які складають новизну дослідження, опубліковано у 9 наукових працях, загальним обсягом 3,36 друк.арк., з яких особисто автору належить 3,27 друк.арк., серед них: 1 колективна монографія, 4 статі у періодичних наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 4 тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій.

На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки Петера Г. Г.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Визнаючи високий рівень обґрунтованості і достовірності теоретичних і методичних положень виконаного дослідження слід відмітити окремі дискусійні положення й недоліки:

1. У дисертації (с. 128–129) автор вдало інтегрує як класичні, так і сучасні уявлення щодо структури кримінології, її фундаментальних проблем та шляхів їх розв'язання. На цій основі обґрунтовано доцільність виокремлення міжнародної космічної кримінології як окремого напрямку в межах кримінологічної науки. Такий підхід, попри відсутність однозначної підтримки серед представників наукової спільноти, може слугувати каталізатором для переосмислення теоретичних основ кримінології та розширення її предметного поля. Разом з тим, на нашу думку, доцільно було б зважено оцінити перспективи інтеграції запропонованого напрямку в загальну систему кримінологічного знання з урахуванням можливого впливу на її цілісність.

2. На с. 80–81 автором обґрунтовано порушення питання ефективності міжнародного космічного права, яке є актуальним в умовах, коли правомірні з формально-юридичного погляду дії провідних космічних держав можуть мати криміногенні наслідки. Водночас, для поглиблення аналітичної бази дослідження, доцільною видається інтеграція актуальних статистичних даних, що характеризують стан міжнародних правовідносин у сфері космічної діяльності. Такий підхід дозволив би не лише емпірично підтвердити висунуті положення, але й створити передумови для розробки обґрунтованої методики прогнозування імовірності правопорушень та ідентифікації потенційно ризикових суб'єктів у даній сфері.

3. У запропонованій автором на стор. 51,124 кримінологічній моделі космічної безпеки, на наш погляд, недостатньо деталізовано подвійний характер впливу на міжнародні космічні правопорушення — як з боку окремих держав, так і з боку міжнародного співтовариства. Так, на нашу думку, не у повній мірі висвітлено особливості взаємодії держав із міжнародними суб'єктами у зазначеній сфері. З огляду на те, що міжнародне співтовариство не є структурованим за аналогією до національного суспільства, ступінь його впливу на формування та попередження правопорушень у космічному просторі визначається специфічними, відмінними від внутрішньодержавних, чинниками і механізмами, що потребує подальшого наукового осмислення.

4. Автором досліджується практика протидії злочинності в космічній сфері (с. 70) та обґрунтовується важливість адміністративних заходів, спрямованих на усунення умов вчинення правопорушень. Це становить цінний внесок у формалізацію превентивних механізмів на міждержавному рівні та демонструє спробу інтеграції правових інструментів до сфери глобальної безпеки. Водночас, обмеження превентивної моделі переважно умовами правопорушень без належного врахування глибинних соціальних детермінант звужує потенціал запропонованого підходу. Існуючі кримінологічні дослідження свідчать про визначальний вплив соціальних факторів на формування та динаміку злочинності. Тому, на наш погляд, доцільним було б провести більш глибокий аналіз соціальної

обумовленості правопорушень, що дозволило б забезпечити цілісне бачення механізмів протидії злочинності у космічному просторі.

5. У дисертації пропонується посилення відповідальності (с. 159-160, 168-169, 183) та адміністрування космічних правовідносин, як основних механізмів впливу на правопорушників у контексті космічної правової сфери. Також вказується на необхідність посилення контролю та забезпечення дотримання правових норм у сфері космічних діяльностей. Однак потрібно зауважити, що в даному контексті важливим є врахування балансу між посиленням відповідальності та розвитком більш гнучких і адаптованих до нових реалій механізмів правового регулювання, що може сприяти більш ефективному та збалансованому підходу до вирішення питань космічної безпеки.

6. Крім того, вважаємо, що в підрозділі 2.3 дисертації було б доцільно ширше висвітлити досвід окремих космічних держав, зокрема, таких як США, Китаю, інших країн ЄС у сфері превенції правопорушень у космосі. На наш погляд, таке порівняння дозволило б не лише ілюструвати прикладний потенціал кримінологічного підходу, а й показати різноманітність існуючих механізмів, які можуть бути адаптовані до умов міжнародного співробітництва.

Проте зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки результатів роботи, а лише можуть слугувати предметом наукової дискусії під час захисту представленої дисертаційної роботи.

7. Загальний висновок по дисертації.

Дисертаційна робота Петера Германа Геннадійовича на тему «Кримінологічна модель космічної безпеки в умовах глобалізаційних процесів» є цілком завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну проблему і має вагоме теоретичне та практичне значення. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Наукові результати, що містяться у дисертації, відповідають паспорту спеціальності 081 «Право». У дисертаційній роботі містяться раніше не захищені наукові положення.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Дисертаційній роботі притаманні логічність викладення матеріалу.

Дисертація є завершеним дослідженням, в якому вирішено важливу наукову проблему щодо формування та розвитку космічної безпеки. Результати дослідження містять наукову новизну, мають теоретичну цінність і практичну значущість. Репрезентативність результатів проведених у роботі досліджень є достатньо високою. Результати дослідження достатнім чином апробовані.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації та висвітлені в публікаціях, що дозволяє судити про достатній рівень обґрунтування результатів дослідження.

Належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і вірогідність отриманих висновків і рекомендацій, наукова новизна, теоретико-методичне і практичне значення роботи дають підстави для висновку, що дисертаційна робота Петера Германа Геннадійовича на тему «Кримінологічна модель космічної безпеки в умовах глобалізаційних процесів» за формальними та змістовними ознаками відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами та доповненнями), а її автор Петер Герман Геннадійовича заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент,
завідувачка кафедри кримінального
права, процесу та криміналістики
Київського університету
інтелектуальної власності і права,
докторка юридичних наук, професорка

Олена ДРАГАН

Підпис Олени Драган засвідчую :
Ректор Київського університету
інтелектуальної власності
та права, доктор юридичних наук, професор

Василь ФЕЛИК